
ОЦІНКА ТА ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТОЗДАТНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ СПОРТСМЕНІВ З ФЕХТУВАННЯ НА СВІТОВІЙ АРЕНІ

Олександр Дрюков

Анотація. Розглянуто питання про конкурентоздатність українського фехтування на сучасному етапі розвитку спорту вищих досягнень, яке є одним із центральних у розробці стратегії удосконалення цього виду спорту у країні.

Мета. Визначення методології оцінювання рівня конкурентоздатності українських фехтувальників на світовій арені. **Методи.** Аналіз науково-методичної літератури, анкетування, метод експертних оцінок. **Результати.** Кількісне і якісне оцінювання конкурентоздатності фехтувальників на світовій арені здійснено методом експертної оцінки. Виявлено, що українські спортсмени мають високий рівень конкурентоздатності у фехтуванні на шаблях і шпагах серед жінок, а також на шпагах серед чоловіків, середній – на шаблях серед чоловіків та низький – на рапірах серед жінок та чоловіків.

Встановлено, що стримуючими факторами зростання конкурентоздатності українських спортсменів у світі є низький рівень законодавчої підтримки розвитку фехтування, висока залежність від бюджетного фінансування, низька престижність праці тренера, вимушений від'їзд за кордон тренерів і спортсменів, недостатньо розвинутий маркетинг, низька заробітна плата, відсутність ефективного науково-методичного, фінансового і матеріально-технічного забезпечення спортивних шкіл.

Для ефективного підвищення конкурентоздатності українських спортсменів у світі необхідно здійснити такі заходи: удосконалення нормативно-правової бази діяльності спортивних шкіл, розширення сфери позабюджетного фінансування, запровадження інноваційних підходів до забезпечення розвитку виду спорту, створення ефективної системи підготовки спортивного резерву, покращення маркетингу, збереження і забезпечення традицій фехтування, поліпшення методичної та матеріально-технічної бази, сприяння раціональній гендерній політиці.

Перелічені заходи слугуватимуть інструментом підвищення конкурентоздатності спортсменів у світі на сучасному етапі розвитку спортивного фехтування.

Ключові слова: конкурентоздатність, оцінка, спортсмени, фехтування.

Abstract. The question of Ukrainian fencing competitiveness at the present stage of elite sport development is demonstrated to be one of the most crucial for elaboration of the strategy of fencing development in the country. **Objective.** To determine methods of evaluating the level of Ukrainian fencers competitiveness in the world arena. **Methods.** Analysis of scientific and methodical literature, questionnaires, method of expert estimates. **Results.** Method of expert assessment was used for quantitative and qualitative evaluation of athletes' competitiveness in the world arena. It has been revealed that Ukrainian athletes have a high level of competitiveness in women's epee and sabre fencing and men's epee fencing, average – in men's sabre fencing and low – in men's and women's foil fencing.

It has been established that the low level of fencing development legislative support, high dependence on budget financing, poor prestige of coach work, forced departure of coaches and athletes abroad, inadequate marketing, low wages, lack of effective scientific and methodical, financial and logistical support of existing sports schools are the factors that limit the competitiveness increase of Ukrainian athletes.

Therefore, efficient increase of Ukrainian athlete competitiveness in the world necessitates realization of the following measures: improvement of legal and regulatory framework of sports schools activities, expansion of the sphere of extrabudgetary funding, introduction of innovative approaches for fencing development, creation of effective system for sports reserve preparation, improvement of marketing, preservation and provision of fencing traditions, improvement of methodical and material and technical resources of fencing, promotion of rational gender policy.

The above measures will serve as a tool for increasing the competitiveness of athletes in the world at the present stage of sports fencing development.

Keywords: competitiveness, estimate, athletes, fencing.

Вступ. Проблема конкурентоздатності у спорті вищих досягнень має глобальний характер і відзначається посиленням конкуренції між спортсменами різних країн, змушує конкретний вид спорту розвиватися і прогресувати. Значний внесок у

розвиток теорії конкуренції і конкурентоздатності зробили багато науковців [1, 5, 7, 9]. У їхніх роботах наведено загальнотеоретичні аспекти формування конкурентоздатності, економічну і соціальну суть конкурентоздатності, оцінку й управ-

ління конкурентоздатністю різних об'єктів, її ресурсне забезпечення, принципи і механізми реалізації. Слід відмітити, що конкуренція – суттєва риса багатьох видів діяльності, у яких відбувається зіткнення інтересів (політика, економіка, наука тощо), проте лише спорт є тією соціальною сферою, де конкуренція існує не як наслідок соціальних відносин, а як їх основна форма. Він є моделлю конкурентного суспільства, сприяє розвитку форм і методів конкуренції та конкурентної боротьби.

Спортивна конкуренція з'явилася одночасно з виникненням спорту і її норми виступали як об'єктивно існуючі елементи соціального порядку, які здатні привести до перемоги або високого спортивного результату [3]. Питання конкурентоздатності у спорті з різним ступенем повноти і конкретизації відображено у багатьох наукових роботах [4, 6, 8]. Проте, публікацій, що містять теоретико-методологічні основи і механізми оцінювання і формування конкурентоздатності у спорті вищих досягнень, практично не існує.

З огляду на те що рівень змагальності спортсменів у конкретному виді спорту є одним із провідних факторів підвищення конкурентоздатності країни, вбачається важливим визначення методології оцінювання і формування її рівня на світовій арені. Отже, питання про конкурентоздатність українського фехтування на сучасному етапі розвитку спорту вищих досягнень є одним з центральних у розробці стратегії розвитку цього виду спорту.

Мета дослідження – визначення методології оцінювання і формування рівня конкурентоздатності українських фехтувальників на світовій арені.

Методи дослідження: аналіз науково-методичної літератури, інформаційних джерел мережі Інтернет, щорічних рейтингів Міжнародної федерації фехтування 2013–2017 рр., технічних протоколів Ігор XXXI Олімпіади, чемпіонатів світу і Європи 2013–2018 рр., анкетування, метод експертних оцінок.

Результати дослідження та їх обговорення. Конкурентоздатність у широкому розумінні слова – це оціночна категорія, яка характеризує можливість об'єкта, котрий оцінюють, успішно конкурувати. Щодо спорту, конкурентоздатність спортсмена – це його здатність брати участь і перемогти у суперництві з іншими спортсменами. Перемога у фехтувальному поєдинку досягається завдяки наявності конкурентних переваг – вигідних (у конкретній ситуації) позицій певного спортсмена відносно суперника. Можливість здобуття конкурентної переваги забезпечується наявністю у спортсмена тих чи інших внутрішніх ресурсів і потенціалу.

На думку В. І. Андрєєва [2], сучасна модель конкурентоздатності повинна містити такі основні якості особистості: чіткість цілей і ціннісної орієнтації, працьовитість, творчий підхід до справи, здатність до ризику, незалежність, наявність лідерських якостей, прагнення до постійного саморозвитку, стресостійкість, прагнення до постійного професійного зростання, до високої якості кінцевого результату. На нашу думку, ці десять основних пріоритетних якостей конкурентоздатної особистості повною мірою стосуються і професійної діяльності у спорті. До цього слід додати наявність у спортсмена схильності до конкретного виду спорту, тобто антропометричні, фізіологічні, психологічні і соціальні фактори, що відповідають вимогам спортивної спеціалізації і сприяють успіху у конкретній дисципліні.

Оцінювання конкурентоздатності можна здійснювати тільки через пряме порівняння діяльності конкурентів. При цьому, воно можливе лише з точки зору компетентних фахівців у галузі фехтування. Тому її коректність повністю залежить від коректності визначення меж спортивних результатів.

Кількісне і якісне оцінювання конкурентоздатності нами було здійснене методом експертної оцінки. Як експертів залучено 15 компетентних фахівців у галузі фехтування: провідні тренери, керівники Національної федерації фехтування України, члени комплексної наукової групи збірної команди України з фехтування. Для визначення ступеня узгодженості думок експертів використовували коефіцієнт конкордації (згоди), величина якого дає можливість робити висновки про ступінь узгодженості думок експертів і, як наслідок, достовірності їх оцінок. Розрахунок коефіцієнта конкордації $W = 0,87$, що вказує на досить високий ступінь узгодженості їхніх думок. Результати експертної оцінки кількісного оцінювання конкурентоздатності українських спортсменів з фехтування наведено у таблиці 1.

Переважає більшість фахівців відмітила рівень конкурентоздатності на основі рейтингової системи визначення сильніших спортсменів і команд на Іграх Олімпіад, чемпіонатах світу та щорічного світового рейтингу Міжнародної федерації фехтування (FIE): високий – 1–8-ме місця в особистих змаганнях, 1–3-те місця у командних; середній – 9–32-ге місця в особистих змаганнях, 4–8-ме місця у командних; низький – 33-те і нижче в особистих змаганнях, 9-те і нижче у командних.

Аналіз результатів чемпіонатів світу та Ігор XXXI Олімпіади 2016 р. у Ріо-де-Жанейро у чотирирічному олімпійському циклі 2013–2016 рр. показав, що українські фехтувальники є конкурентоспроможними на світовій арені (табл. 2, 3).

Таблиця 1 – Експертна оцінка конкурентоздатності у фехтуванні на основі рейтингової системи визначення сильніших спортсменів і команд на Іграх Олімпіад, чемпіонатах світу та щорічного світового рейтингу Міжнародної федерації фехтування, n = 15

Рівень	Змагання							
	Особисті				Командні			
	Місце	Сума відповідей	%	Рейтинг	Місце	Сума відповідей	%	Рейтинг
Високий	1–3	1	6,7	2–3	1–3	13	86,6	1
	1–6	1	6,7	2–3	1–4	1	6,7	2–3
	1–8	13	86,6	1	1–8	1	6,7	2–3
Середній	9–19	0	0	0	4–6	1	6,7	2–3
	9–32	15	100	1	4–8	13	86,6	1
	9–64	0	0	0	4–10	1	6,7	2–3
Низький	17–32	1	6,7	2–3	6–8	0	0	0
	33–64	1	6,7	2–3	9–12	0	0	0
	33 і нижче	13	86,6	1	9 і нижче	15	100	1

Таблиця 2 – Виконання планових завдань у командних видах збірної команди України на головних змаганнях олімпійського циклу 2013–2016 рр.

Вид зброї	Стать	Чемпіонат світу						Ігри Олімпіад		Рейтинг на кінець 2016 р., місце
		2013		2014		2015		2016		
		прог.	вик.	прог.	вик.	прог.	вик.	прог.	вик.	
Шабля	ж	3–8	1	3–8	3	3–6	2	3–6	2	2
	ч	5–8	10	5–8	13	5–8	10	4–6	Не бр.уч.	20
Шпага	ж	6–9	6	6–9	9	5–8	3	4–6	8	8
	ч	5–8	2	5–6	5	4–6	1	4–6	4	4
Рапіра	ж	6–10	6	6–10	10	6–8	11	5–8	Не бр.уч.	18
	ч	6–10	6	6–10	13	6–10	11	5–8	Не бр.уч.	14

Таблиця 3 – Результати виступу спортсменів збірної команди України з фехтування у 2013–2016 рр.

Спортсмен	Зброя	Місце				Рейтинг на 01.10.2016, місце
		Чемпіонат світу			Ігри Олімпіад, 2016	
		2013	2014	2015		
Харлан О.	Шабля	1-ос., 1-к	1-ос., 3-к	9-ос., 2-к	3-ос., 2-к	3
Козацький А.	Шабля	35-ос., 1-к	3-к	15-ос., 2-к	15-ос., 2-к	21
Вороніна О.	Шабля	52-ос., 1-к	45-ос., 3-к	49-ос., 2-к	2-к	46
Кривацька О.	Шабля	*	40-ос.	27-ос., 2-к	26-ос., 2-к	31
Шемякіна Я.	Шпага	*	3-ос., 9-к	10-ос., 3-к	13-ос., 8-к	29
Кривецька О.	Шпага	56-ос., 6-к	31-ос., 9-к	37-ос., 3-к	15-ос., 8-к	26
Почкалова А.	Шпага	31-ос., 6-к	63-ос., 9-к	44-ос., 3-к	8-к	81
Пантелєєва К.	Шпага	54-ос., 6-к	*	15-ос., 3-к	27-ос., 8-к	49
Лелеко О.	Рапіра	14-ос., 6-к	7-ос., 10-к	37-ос., 11-к	24-ос.	42
Нікішин Б.	Шпага	34-ос., 2-к	5-ос., 5-к	11-ос., 1-к	10-ос., 4-к	6
Герей А.	Шпага	49-ос., 2-к	28-ос., 5-к	25-ос., 1-к	24-ос., 4-к	23
Карюченко Д.	Шпага	44-ос., 2-к	*	51-ос., 1-к	36-ос., 4-к	86
Хворост М.	Шпага	*	46-ос., 5-к	72-ос., 1-к	4-к	50
Ягодка А.	Шабля	53-ос., 10-к	25-ос., 13-к	33-ос., 10-к	22-ос.	28

Примітки: * – участі не брали; к – командні змагання; ос. – особисті змагання

На Іграх XXXII Олімпіади 2020 р. у Токіо (Японія) в турнірі з фехтування буде проведено 12 видів змагань (шість чоловічих і шість жіночих), де розігруватимуть 12 комплектів медалей (шість індивідуальних і шість у командних видах). Порівняно з попередніми Іграми, додано два комплекти медалей. У таблиці 4 наведено план-прогноз виступу українських спортсменів у командних видах на головних змаганнях олімпійського циклу 2017–2020 рр., згідно з Цільовою комплексною програмою підготовки спортсменів – кандидатів до збірної команди України з фехтування на участь у цих Іграх.

Слід відмітити, що у збірній команді України з фехтування відбувається зміна поколінь. Багато

лідерів залишилось, проте у новий олімпійський цикл 2017–2020 рр. прийшла значна кількість молодих спортсменів: Ю. Бакастова, О. Прокуда (жіноча шабля); О. Стаценко, Б. Платонов, Ю. Цап (чоловіча шабля); Ф. Бежура (жіноча шпага); В. Станкевич, Р. Свічкар (чоловіча шпага), А. Тараненко (жіноча рапіра), які дебютували на чемпіонаті Європи 2017–2018 рр. (табл. 5).

На чемпіонаті Європи у Тбілісі (Грузія), що пройшов у червні 2017 р., українські спортсмени вибороли одну срібну медаль у командних змаганнях у фехтуванні на шпагах серед чоловіків. На чемпіонаті світу у Лейпцигу (Німеччина), що пройшов у липні того самого року, вони здобули дві

Таблиця 4 – План-прогноз виступу українських спортсменів у командних видах на головних змаганнях олімпійського циклу 2017–2020 рр.

Зброя	Стать	Чемпіонат світу						Ігри Олімпіад	
		2017		2018		2019		2020	
		План.	Вик.	План.	Вик.	План.	Вик.	План.	Вик.
Шабля	ж	1–8	6	1–8	6	1–8		2–4	
	ч	6–12	10	6–12	13	6–12		3–8	
Шпага	ж	1–8	10	1–8	10	1–8		3–8	
	ч	1–8	6	1–8	13	1–8		3–8	
Рапіра	ж	6–12	*	6–12	16	6–12		4–8	
	ч	6–12	9	6–12	13	6–12		4–8	

Примітки: * – участі не брали;

медалі: золоту – О. Харлан в особистій першості на шаблях та бронзову – О. Кривицька на шпагах в особистій першості.

На чемпіонаті Європи у Нови-Сад (Сербія, червень 2018 р.) фехтувальники України отримали дві нагороди: срібну медаль у командних змаганнях у фехтуванні на шаблях серед жінок та бронзову – Б. Нікішин на шпагах в особистій першості.

На чемпіонаті світу в Усі (Китай, липень 2018 р., вітчизняні спортсмени вибороли дві бронзові медалі – Б. Нікішин та Р. Січкач в особистій першості на шпагах.

Підсумки чемпіонатів світу і Європи 2017–2018 рр. показали наявність в Україні спортсменів, які здатні боротися за призові місця на головних змаганнях року, а також високу конкурентоздатність у таких видах зброї: жіночі збірні команди України з фехтування на шаблях і шпа-

Таблиця 5 – Виступи спортсменів збірної команди України з фехтування на чемпіонатах Європи і світу в 2017–2018 рр.

Спортсмен	Рік народження	Стать	Зброя	2017 р.				2018 р.				Світовий рейтинг	
				ЧС, місце		ЧС, місце		ЧС, місце		ЧС, місце			
				ос.	к.	ос.	к.	ос.	к.	ос.	к.	ос.	к.
Харлан О.	1990	ж	шабля	10	5	1	6	10	2	17	6	1	7
Бакастова Ю.	1996	ж	шабля	41	5	29	6	28	2	59	6	70	7
Прокуда О.	1994	ж	шабля	46	5	44	6	*	*	*	*	210	7
Жовнір О.	1989	ж	шабля	31	5	55	6	44	*	*	*	125	7
Комащук А.	1993	ж	шабля	*	*	*	*	8	2	25	6	23	7
Вороніна О.	1990	ж	шабля	*	*	*	*	*	2	65	6	89	7
Цап Ю.	1992	ч	шабля	*	*	*	*	25	7	25	13	87	13
Ягодка А.	1988	ч	шабля	8	5	72	10	29	7	31	13	26	13
Пундик Д.	1989	ч	шабля	28	5	25	10	42	7	62	13	117	13
Стаценко О.	1994	ч	шабля	27	5	44	10	7	7	51	13	44	13
Платонов Б.	1996	ч	шабля	47	5	58	10	*	*	*	*	239	13
Нікішин Б.	1980	ч	шпага	41	2	11	6	3	5	3	13	2	9
Герей А.	1991	ч	шпага	14	2	23	6	*	*	*	*	151	9
Хворост М.	1982	ч	шпага	24	2	44	6	*	*	*	*	81	9
Станкевич В.	1995	ч	шпага	45	2	75	6	27	5	66	13	28	9
Рейзлін І.	1984	ч	шпага	*	*	*	*	21	5	72	13	43	9
Свічкач Р.	1993	ч	шпага	*	*	*	*	19	5	3	13	11	9
Кривицька О.	1987	ж	шпага	6	7	3	10	5	4	5	10	4	11
Почкалова А.	1990	ж	шпага	43	7	27	10	33	4	13	10	45	11
Пантелєєва К.	1994	ж	шпага	15	7	40	10	32	4	15	10	52	11
Безура Ф.	1991	ж	шпага	11	7	20	10	18	4	42	10	34	11
Герцик Р.	1989	ч	рапіра	31	6	71	9	40	6	54	16	76	13
Юнес К.	1989	ч	рапіра	26	6	81	9	20	6	63	16	66	13
Погребняк А.	1988	ч	рапіра	34	6	41	9	16	6	26	16	56	13
Чучукало Д.	1995	ч	рапіра	25	6	58	9	22	6	72	16	96	13
Московская А.	1991	ж	рапіра	*	*	*	*	13	7	51	13	88	13
Сенюта О.	1991	ж	рапіра	*	*	*	*	16	7	19	13	58	13
Ченцова К.	1991	ж	рапіра	*	*	*	*	31	7	15	13	52	13
Тараненко А.	2000	ж	рапіра	*	*	*	*	38	7	56	13	140	13

Примітки: * – не брали участь; ч – чоловіки; ж – жінки; к – командні змагання; ос. – особисті змагання; ЧЄ – чемпіонат Європи; ЧС – чемпіонат світу

зі і чоловіча збірна команда України з фехтування на шпазі (табл. 5).

Основними фаворитами на завоювання медалей на головних міжнародних змаганнях у фехтуванні на шаблях серед жінок в особистій та командній першості є спортсменки Росії, України, США, Італії, Кореї, Франції, Китаю, Угорщини, у фехтуванні на шпагах серед чоловіків в особистих та командних першостях – спортсмени Франції, Швейцарії, Італії, України, Угорщини, Росії, Кореї, Естонії, Німеччини. У фехтуванні на шпагах серед жінок основні фаворити в особистих та командних першостях – спортсменки Румунії, Китаю, Естонії, Франції, Росії, Польщі, Кореї, України.

Середній рівень конкурентоздатності на міжнародній арені має збірна команда України з фехтування на шаблях серед чоловіків. Основні фаворити в особистій та командній першості у цьому виді зброї – спортсмени Кореї, Угорщини, Італії, Франції, Росії, США, Румунії, а в особистих змаганнях має шанс на високі досягнення А. Ягодка (Україна).

Низький рівень конкурентоздатності на міжнародній арені мають збірні команди України з фехтування на шаблях серед чоловіків та на рапірах серед чоловіків і жінок. Основними фаворитами в особистій та командній першості у фехтуванні на шаблях серед чоловіків є спортсмени Кореї, Угорщини, Італії, Франції, США, Румунії. Основними фаворитами в особистих та командних першостях у фехтуванні на рапірах серед чоловіків є спортсмени Італії, США, Франції, Росії, Японії, Німеччини, Кореї, Китаю. Серед жінок основні фаворити в особистій та командній першості – спортсменки Росії, Італії, США, Німеччини, Франції, Китаю, Японії.

На нашу думку, основними причинами, що перешкоджають зростанню конкурентоздатності українських спортсменів у світі, є:

- низький рівень законодавчої підтримки розвитку фехтування в державі;
- висока залежність від бюджетного фінансування;
- низька престижність праці тренера;
- вимушений від'їзд за кордон талановитих тренерів і перспективних спортсменів;

- недостатня маркетингова активність;
- низька заробітна плата тренерів;
- відсутність ефективного науково-методичного забезпечення підготовки спортсменів;
- недостатність фінансового і матеріально-технічного забезпечення спортивних шкіл.

Отже, для ефективного підвищення конкурентоздатності вітчизняних спортсменів України у світі необхідно провести такі заходи:

- удосконалення нормативно-правової бази діяльності спортивних шкіл;
- розширення сфери позабюджетного фінансування;
- запровадження інноваційних підходів до кадрового, методичного, інформаційного та медичного забезпечення розвитку фехтування;
- створення ефективної системи підготовки спортивного резерву;
- покращення маркетингової діяльності;
- збереження і забезпечення традицій розвитку фехтування в державі;
- поліпшення методичної та матеріально-технічної бази;
- сприяння раціональній гендерній політиці.

Перелічені заходи слугуватимуть інструментом стратегічного управління розвитком спортивного фехтування в країні, де чітко сформульована стратегія є планом дій для досягнення конкурентоздатності українських фехтувальників у світі у перспективі.

Висновки. Стратегічна спрямованість спорту вищих досягнень в Україні пов'язана з підвищенням конкурентоздатності українського спорту на міжнародному рівні. Конкурентоздатність спортсменів у спорті вищих досягнень традиційно оцінюється за підсумками їх виступу у серії основних міжнародних змагань певного періоду.

Експертна оцінка конкурентних позицій українського фехтування на міжнародній спортивній арені показала відмінності у рівні конкурентоздатності спортсменів і команд, що спеціалізуються у різних видах зброї. Високий рівень конкурентоздатності мають спортсмени, які спеціалізуються у жіночій шаблі і шпазі, а також у чоловічій шпазі, низький – у жіночій і чоловічій рапірі та чоловічій шаблі.

Література

1. *Азоев Г. Л.* Конкуренция: анализ, стратегия и практика / Г. Л. Азоев. – М.: Центр экономики и маркетинга, 1996. – 350 с.
2. *Андреев В. И.* Конкурентология: учеб. курс для творч. развития конкурентоспособности / В. И. Андреев. – Казань: Центр инновац. технологий, 2004. – 467 с.
3. *Егоров А. Г.* Фэйр Плэй в современном спорте: учеб. пособие / А. Г. Егоров, М. А. Захаров. – Смоленск, 2006. – 186 с.
4. *Колесников И. А.* Качество спортивного менеджмента и конкурентоспособность спорта / И. А. Колесников. – М.: Синергия, 2017. – 396 с.

5. Кулешова А. Б. Конкуренция в вопросах и ответах / А. Б. Кулешова. – М.: ТК Велби, 2016. – 256 с.
6. Леднев В. А. Конкуренция в спорте: новые тренды и закономерности развития / В. А. Леднев // Современ. конкуренция. – 2012. – № 6 (36). – 83–87.
7. Портер Е. Майкл Конкурентная стратегия: методика анализа отраслей и конкурентов / Е. Портер; пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 452 с.
8. Фатьянов И. А. Диагностика уровня конкурентоспособности спортсменов, специализирующихся в марафонском беге / И. А. Фатьянов // Теория и методика обществен. развития. – 2015. – № 21. – С. 292–295.
9. Юданов Ю. А. Конкуренция: теория и практика: учеб. пособие / Ю.А. Юданов. – [3-е изд. испр. и доп.]. – М.: Гномпресс, 2001. – 304 с.

Referensces

1. Azoyev G. L. Competition: analysis, strategy and practice / G. L. Azoyev. – Moscow: Tsentr ekonomiky i marketinga, 1996. – 350 p.
2. Andreev V. I. Science of competition: educational course for creative competitiveness development / V. I. Andreev. – Kazan: tsentr innovatsionnykh tekhnologiy, 2004. – 467 p.
3. Yegorov A. G. Fair play in modern sport: teaching guide / A. G. Yegorov, M. A. Zakharov. – Smolensk, 2006. – 186 p.
4. Kolesnikov I. A. Sports management quality and sports competitiveness / I. A. Kolesnikov. – Moscow: Siner-giya; 2017. – 396 p.
5. Kuleshova A. B. Competition in questions and answers / A. B. Kuleshova. – Moscow: TK Velbi, 2016. – 256 p.
6. Lednev V. A. Competition in sport: new development trends and regularities / V. A. Lednev // Sovremennaya konkurentsya. – 2012. – N 6 (36). – 83–87.
7. Porter E. M. Competitive strategy: methods for analyzing branches and competitors: translation from English / E. Porter. – Moscow: Alpina Biznes Buks, 2006. – 452 p.
8. Fatyanov I. A. Diagnosis of marathon athlete competitiveness level / I. A. Fatyanov // Teoriya i metodika obshchestvennogo razvitiya. – 2015. – N 21. – P. 292–295.
9. Yudanov Y. A. Competition: theory and practice: teaching guide / Y. A. Yudanov. – [3rd revised ed.]. – Moscow: Gnompress; 2001. – 304 p.

Державний науково-дослідний інститут фізичної культури і спорту, Київ, Україна

Надійшла 10.07.2018